

บทที่ 2

การทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก และบทบาทของรัฐในการคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรม โดยบุคคลในครอบครัว

การทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว

1. ความหมายของคำว่า "การทารุณกรรมเด็กโดยบุคคลในครอบครัว"

1.1 ความหมายตามความเห็นของนักสังคมวิทยา และนักกฎหมาย

(1) Elizabeth Evatt ให้คำจำกัดความว่า "child abuse" หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติใกล้ชิด กระทำอันตรายแก่กาย และจิตใจ การทอดทิ้ง (neglect) การประพฤติดุศีลทางเพศสัมพันธ์ (Sexual abuse) กับเด็ก¹

(2) Coleman ให้คำจำกัดความว่า "child abuse" หมายถึง การที่บิดามารดา ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ขาดความสนใจในความเป็นอยู่ของเด็ก ไม่ให้ความสำคัญในสิทธิของเด็ก หรือไม่ยอมรับว่าเด็กเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว²

(3) V.J.Fontana ให้คำจำกัดความว่า "child abuse" คือ การเลี้ยงดูเด็กโดยมิชอบ (maltreatment) เช่น การไม่ยอมรับเด็ก การทอดทิ้งเด็ก และการให้เด็กขาดอาหาร จนเป็นเหตุให้เด็กนั้นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ³

¹Elizabeth Evatt, A Guide to Family Law, Publisher: Geoge Baber, 1986. P 43

²Coleman, J.C. Abnormal Psychology and Modern Life (5th ed). Minois : Scott, Foresman & Co. 1976 P 130

³Fontana, V.J.: The Maltreatment Syndrome in Children, 2d. ed. Springfield. III, : Thomas. P 86

(4) Parke และ Collmer ให้คำจำกัดความว่า การที่จะพิจารณาว่าการกระทำเช่นไรเป็นการกระทำทารุณกรรมเด็ก ย่อมต้องพิจารณาถึงบรรทัดฐานทางสังคม (community standard) ของแต่ละสังคมไป เช่น การกระทำต่อเด็กที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เกิดขึ้นในสังคมต่างกัน แต่ละสังคมอาจเห็นแตกต่างกันไป แต่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการกระทำหรือดเว้นการกระทำที่ยังผลให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ถือว่าเป็นการกระทำทารุณกรรม⁴

(5) D.A.Gil ให้คำจำกัดความว่า "child abuse" หมายถึง การกระทำใด ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความสามารถของเด็กทางร่างกาย และกระทบต่อศักยภาพทางจิตใจ⁵

(6) Symonds ให้คำจำกัดความว่า "child abuse" หมายถึง การที่บิดามารดาชอบดุด่า จู่โจมเด็กจนเกินไป หรือไม่ให้ออกาสกับเด็กได้เรียนตามสภาพวัยอันสมควร ทำโทษเขียนตีรุนแรงเกินไป (over punishment) หรือเข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กจนเกินไป⁶

⁴Parke, R.D. and Collmer, C.W. Child Abuse : An Interdisciplinary Analysis. In E.M. Hetherington (1975). Review of Child Development Research, Vol,5. Chicago : University of Chicago Press. 1975 P 513

⁵Gil, D. A Holistic Perspective on Child Abuse and Its Prevention. Paper Presented at the Conference on Research on Child Abuse, National Institute of Child Health and Human Development, 1974. P 25

⁶Symond, P.M. in L.P. Thorpe (1965). Personality - An Interdisciplinary Approach, Toronto : D. van Nostrund Co. Inc, 1965

(7) ที่ประชุมอาเซียนครั้งที่ 2 เรื่อง การกระทำทารุณกรรม และทอดทิ้งเด็ก ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า "child abuse" ไว้ว่า หมายถึง เด็กที่มีร่างกายปกติและเด็กพิการอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกกระทำทารุณกรรมทางด้านร่างกาย จิตใจ เพศ และทางสังคม คือใช้เด็กในสนามรบ⁷ เป็นต้น

1.2 ความหมายตามคำนิยามในกฎหมายต่างประเทศ

(1) พระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (Children Care and Protection Act, 1987)⁸ ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย มาตรา 3(1) บัญญัติว่า "การกระทำทารุณกรรมเด็ก" หมายถึง การทำร้ายร่างกาย รวมถึงการกระทำทรมานทางเพศ (sexual abuse) ต่อเด็ก หรือการเลี้ยงดูเด็กในสภาพที่ไม่เหมาะสม (ill treat) รวมทั้ง การบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ให้เด็กกระทำสิ่งใด ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับวัยวุฒิของเด็ก การกระทำดังกล่าวทำให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ หรือมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กนั้น

(2) Child Protective Services Act, 1973) ของมลรัฐนิวยอร์ก⁹ ให้คำจำกัดความ คำว่า child abuse และ maltreatment ดังนี้

ก. "การทารุณกรรมเด็ก (child abuse)" หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 16 ปี ถูกบิดามารดาหรือผู้ปกครองกระทำดังต่อไปนี้

1. ทำโทษหรือยอมให้ผู้อื่นทำโทษเด็กจนได้รับอันตรายสาหัส

⁷ National Youth Bureau, Child Abuse and Neglect, Second Asian Regional Conference, (Bangkok : 1988) P 19

⁸ Government Printer, Children Care and Protection Act, 1987, No.54 New South Wales 1987. P 2

⁹ Government Printer, Child Protective Service Act, 1973, No 48 New York 1973. P 126

2. ให้เด็กทำหรือปล่อยให้เด็กกระทำในสิ่งที่เสี่ยงอันตราย
3. กระทำหรือให้ผู้อื่นกระทำผิดในทางเพศสัมพันธ์กับเด็ก

ข. "การเลี้ยงดูไม่ชอบ (maltreatment)" หมายถึง บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี ได้รับอันตรายเนื่องจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองให้การอุปการะเลี้ยงดูต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น

1. ให้อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การศึกษา และอนามัยไม่เพียงพอ ทั้ง ๆ ที่อยู่ในฐานะที่จะอุปการะเลี้ยงดูได้
2. ใช้อำนาจปกครองในลักษณะเข้มงวดกวดขันจนเกินไป
3. กระทำการใด ๆ โดยปราศจากเหตุผลหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำต่อเด็กในลักษณะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจของเด็ก หรือใกล้ชิดกับการเกิดภัยเช่นนั้น
4. กระทำการใด ๆ ในลักษณะให้เด็กติดยาเสพติดให้โทษ
5. กระทำการใด ๆ ให้เด็กดื่มสิ่งมึนเมา มีผลให้เด็กมึนเมาจนครองสติไม่ได้
6. กระทำการใด ๆ อันมีลักษณะผิดธรรมชาติแก่เด็ก จนได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

2. ลักษณะของการกระทำทารุณกรรมเด็ก (Type of Child abuse)

ตามความเห็นของ Dr. Barton, D. Schmitt และ Bahari ประกอบกับหนังสือ Child abuse Prevention Handbook¹⁰ พวจะแยกลักษณะการกระทำทารุณกรรมเด็กออกเป็น 5 กรณี คือ

¹⁰Department of Justice, Child Abuse Prevention Handbook California 1982, P 48

2.1 การทารุณกรรมทางร่างกาย (Physical abuse)

เป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของเด็ก โดยมากมักเกิดจากการทำโทษเขียนตีรุนแรงเกินไป (Excessive corporol punishment) นักวิชาการเห็นว่า การทำโทษเขียนตีถ้ากระทำพอสมควรแก่เหตุแล้ว ถือว่าเป็นการอบรมสั่งสอน โดยเห็นว่า การอบรมสั่งสอนเด็กมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเรียนรู้วิธีการควบคุมตนเอง เพื่อให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม และยอมรับว่าวิธีการทำโทษเขียนตี ถือเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็ก แต่จะต้องไม่ลงโทษเขียนตีรุนแรงจนเกินสมควร

2.2 การทอดทิ้ง (Physical neglect)

การทอดทิ้งหรือละเลยไม่เอาใจใส่ (neglect) มีความหมายแตกต่างกับการละทิ้ง (abanbon) การละทิ้ง หมายถึง บิดามารดาทิ้งเด็กให้พ้นไปเสียจากตนในที่ต่าง ๆ เช่น ในโรงพยาบาล หรือที่สาธารณะ ส่วนการทอดทิ้ง หมายถึง การที่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็ก ละเลยไม่เอาใจใส่ในการเลี้ยงดูให้ข้าวปลาอาหารไม่เพียงพอ ไม่ให้ที่อยู่อาศัย หรือเครื่องนุ่งห่มที่เพียงพอ หรือไม่สนใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก หรือปล่อยให้ละเลยเด็กให้อยู่ในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย เช่น บริเวณก่อสร้าง หรือขังเด็กให้อยู่บ้านตามลำพัง เป็นต้น

2.3 การทารุณกรรมจิตใจเด็ก (Psychological abuse)

เป็นการแสดงด้วยวาจา หรือกิริยาท่าทางต่อเด็ก (verbal assault)¹¹ ที่มีลักษณะเป็นการกระทำบ่อย ๆ เช่น การดุด่า ชูตะคอก มองด้วยสายตาไม่เป็นมิตร ชูบังคับให้เด็กกระทำสิ่งที่เด็กไม่ชอบ ไม่ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก ไม่ให้กำลังใจแก่เด็ก เด็กที่ถูกทารุณกรรมจิตใจมักจะมีปัญหาด้านพฤติกรรม(Personal problem) ขาดความเชื่อมั่น มีจิตใจไม่มั่นคง เด็กจะมีพฤติกรรมถดถอย และอาจทำลายตนเอง

¹¹Teuvo Peltoniemi, Child Abuse and Physical Punishment of Children in England, Child Abuse and Neglect, The International Journal, Vol. 7 1983 P 33-36

โดยการติดสุรา ยาเสพติด หรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมและมีความเสี่ยงต่อการกระทำผิด (delinquent behaviors) สูง

2.4 การทารุณกรรมทางเพศ (Sexual abuse)

เป็นกรณีที่เด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน (intrafamilial) เช่น บิดามารดา ญาติใกล้ชิด พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดามารดา กัน รวมถึง ผู้ปกครองหรือผู้อุปการะเด็กกระทำต่อเด็กในความปกครองของตน การล่วงเกินทางเพศแม้เพียงขั้นกระทำอนาจารแก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อเด็กเพศใด ก็ถือว่าเป็นการทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กเช่นกัน

2.5 การใช้เด็กในทางที่ผิด (Social abuse)

เป็นกรณีที่มีการใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว เด็กที่ถูกใช้ในทางที่ผิด เช่น โสเภณีเด็กหญิง โสเภณีเด็กชาย หรือถูกอบรมสั่งสอนให้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น นอกจากนี้ ในการบระหว่างประเทศบางประเทศก็มีการใช้เด็กในสนามรบ เป็นต้น

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของการกระทำทารุณกรรมเด็กกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายแล้ว จะเห็นว่าการกระทำทารุณกรรมเด็กบางลักษณะจะเป็นการกระทำที่เป็นการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ เช่น การทารุณกรรมจิตใจเด็ก บางลักษณะจะเป็นการละเมิดต่อเด็ก เช่น การทารุณกรรมทางร่างกาย และบางลักษณะอาจจะเป็นความผิดทางอาญา เช่น การทารุณกรรมทางเพศ เป็นต้น นอกจากนี้ในการกระทำทารุณกรรมเด็ก ผู้กระทำการทารุณกรรมมักจะมีการทารุณกรรมเด็กหลายลักษณะพร้อมกัน ซึ่งจะเป็นทั้งการใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบ ละเมิด และกระทำผิดทางอาญาไปด้วยกันในขณะเดียวกัน มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมในลักษณะใช้เด็กไปในทางที่ผิด ซึ่งมีผลทำให้เด็กต้องอยู่ในความเสี่ยงกับอันตราย ขาดสวัสดิภาพและอนาคตที่ดี แต่การกระทำทารุณกรรมดังกล่าวอาจไม่เป็นทั้งละเมิดหรือความผิดอาญาหรือใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบก็ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก

1 แนวคิดทางสังคมในการปฏิบัติต่อเด็ก¹²

การวิเคราะห์แนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กนั้น มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ตัวเด็ก พ่อแม่ และสังคมหรือรัฐ ซึ่งทั้ง 3 ส่วนนี้ มีปฏิสัมพันธ์ (Reaction) และโต้ตอบซึ่งกันและกันซึ่งสามารถแบ่งแนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็ก ออกเป็น 3 แนว คือ

1.1 แนวคิด "เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่"

แนวคิดนี้เกิดจากความคิดที่ถือว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะดำรงสังคมส่วนรวมเอาไว้ได้ เพราะสังคมส่วนรวมในสมัยแรก ๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเหมือนรัฐในสมัยปัจจุบัน เช่น เป็นชนเผ่าต่าง ๆ แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิด "กระแสหลัก" (Mainstream) ในสังคมทุกแห่งและฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้งตั้งแต่สังคมโบราณจนกระทั่งสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้ถือว่า เด็กเป็นสมบัติส่วนตัวของพ่อแม่ สังคมภายนอกหรือรัฐหรือบุคคลทั่วไปจะไม่เข้าไปแทรกแซง พ่อแม่มีสิทธิและอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด ซึ่งจะปฏิบัติต่อเด็กอย่างไรดีเพียงใดก็ได้ หรือจะลงโทษถึงขนาดสังหารชีวิตก็สามารถกระทำได้

1.2 แนวคิด "เด็กเป็นสมบัติของสังคม(หรือรัฐ)"

เป็นแนวคิดที่เกิดจากการเน้นความสำคัญของ "ส่วนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่" ว่ามีความสำคัญกว่าส่วนย่อย แนวความคิดนี้ถือว่า รัฐมีความสำคัญ ทำให้เกิดการปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เด็กเป็นสมบัติของสังคม(หรือรัฐ) พ่อแม่มีสิทธิอำนาจในตัวเด็กลดกว่าสังคม หรือไม่มีสิทธิอำนาจเหนือเด็กเลย ในบางวัฒนธรรมเด็กจะไม่ถือว่าเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีบุรุษ จนกว่าสังคมจะให้การยอมรับเด็กอย่างเป็นทางการ แนวคิดนี้สามารถเห็นได้ในยุคนครรัฐของกรีก คือ รัฐสปาร์ตาที่รัฐมีอำนาจเข้าอบรม

¹² กิติวัฒน์ นนทปัทมเดฉุลย์, ปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิดและความตระหนักต่อปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528 หน้า 53-58

เลี้ยงดูเด็กให้แข็งแรงแกร่งเพื่อเป็นนักรบของรัฐต่อไป เด็กที่อ่อนแอจะถูกรัฐกำจัดทิ้ง เช่นเดียวกับในรัฐสังคมนิยม ที่รัฐมักเข้าไปอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อสืบทอดแนวความคิด รัฐสังคมนิยมเอาไว้

1.3 แนวคิด "เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน"

แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเป็นทัศนะที่ถือว่า มนุษย์มีศักดิ์ศรีมีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผลและวิธีทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดเด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน จึงมองเด็กในฐานะที่มีสิทธิอำนาจและมีคุณค่าในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมบุคคลทั่ว ๆ ไป ดังนั้นแม้เด็กจะอยู่ในครอบครัว อยู่ในความดูแลของบิดามารดา เด็กก็มีเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอยู่ในตัวเด็กด้วย อีกทั้งเด็กและพ่อแม่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม สังคมหรือรัฐจึงมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเด็กเช่นเดียวกับพ่อแม่ พ่อแม่มีสิทธิเป็นเจ้าของเด็กในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดหรือเป็นผู้เหมาะสมสำหรับเด็ก (ในกรณีพ่อแม่บุญธรรม พ่อแม่อุปการะหรือครอบครัวทดแทน) ได้ทราบเท่าที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม แต่เมื่อใดที่พ่อแม่บกพร่องหรือมีเหตุอันใดที่กระทำหน้าที่นี้ไม่ได้ รัฐหรือสังคมต้องเข้ามาเป็นธุระช่วยเหลือแก้ไขเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นปัจเจกชนของเด็ก

จากการที่แนวคิดมนุษยนิยม ซึ่งเป็นรากฐานของแนวคิดนี้ ได้รับการยอมรับในรูปของประกาศสหประชาชาติ เรื่อง "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ทำให้แนวคิด "เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน" ได้ขยายตัวใหญ่ขึ้น ซึ่งต่อมาสหประชาชาติได้มีประกาศ "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน" ขึ้นในพ.ศ. 2502 และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้ประกาศใช้ "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก" ในปี พ.ศ. 2532

2 แนวคิดทางกฎหมาย ในการแทรกแซงสถาบันครอบครัว เพื่อคุ้มครองเด็ก

2.1 แนวความคิด Police Power

แนวความคิดในกฎหมายมหาชน (Public Law) ถือว่ารัฐมีอำนาจ

ชนิดหนึ่ง เรียกว่า Police Power หรืออำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ศาลสูงสหรัฐเคยให้คำจำกัดความอำนาจรัฐเช่นว่านี้ว่า หมายถึงอำนาจในทางสาธารณสุข จัดให้ราษฎรมีสวัสดิภาพ มีศีลธรรมมีสวัสดิการหรือความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือ อำนาจปกครองราษฎรทั้งหลายให้มีความสุขนั่นเอง¹³

การใช้อำนาจรัฐเช่นว่านี้ ในทางนิติบัญญัติแสดงออกโดยการตรากฎหมายในทางบริหาร รัฐต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยควบคุม สอดส่องดูแล และเร่งรัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ในทางตุลาการก็จัดให้มีศาลเพื่อพิจารณานิติพินัยคดี

แนวความคิด Polic Power ถือว่า รัฐมีอำนาจเต็มบริบูรณ์ที่จะปกป้องพลเมืองของรัฐให้พ้นภัยอันตราย จากบุคคลซึ่งกระทำความผิดหรือเป็นภัยต่อสังคม รัฐจึงมีความชอบธรรมที่จะเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว ที่ได้ทำหน้าที่บกพร่องเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เด็ก ซึ่งเป็นพลเมืองของรัฐได้ด้วย

2.2 แนวความคิด Parens Patriae

เป็นแนวความคิดในกฎหมาย Common Law ซึ่งถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศชาติ ที่จะปกป้องคุ้มครองเด็กให้พ้นจากภัยอันตรายหรือความเสียหายใด ๆ และช่วยเหลือให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบบทบาทหน้าที่ของรัฐในฐานะที่เป็นบิดามารดา เมื่อใดที่พ่อแม่ให้การเลี้ยงดูเด็กต่ำกว่ามาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้ รัฐก็สามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัว เพื่อเข้ามาปกป้องคุ้มครองและสนับสนุนสวัสดิภาพของเด็กได้¹⁴ แต่การที่รัฐจะแทรกแซงสถาบันครอบครัวตามแนวคิด Parens Patriae นี้ จะต้องมี ข้อสมมุติฐาน 2 ประการ คือ

¹³ Donald Brieland and John Allen Lemmon, Social work and the law, (Minnesolta : West Publishing, 1987), P 137-138

¹⁴ Shippen L. Page The Law, the lawyer, and medical aspects of child abuse in Child abuse cd. Eli H. Newberger (USA : Little, Brown and Company, 1982) P 108

ก. สมมุติฐานที่ว่า เด็กเป็นผู้ขาดความสามารถทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและไม่สามารถควบคุมสติ, ตรึงตรองโดยรอบคอบเช่นผู้ใหญ่

ข. รัฐจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็กและก่อนที่จะเข้ามาแทรกแซงสถาบันครอบครัว รัฐต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองนั้น ไม่มีความเหมาะสม ไม่มีความสามารถ หรือบกพร่องในหน้าที่ให้การดูแลเอาใจใส่เด็ก

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก จะเห็นว่า แนวคิด "เด็ก เป็นสมบัติของพ่อแม่" เป็นแนวคิดที่ตัดบทบาทของสังคมหรือรัฐ ในการเข้าคุ้มครองแก่สวัสดิภาพของเด็ก ในฐานะที่เด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม การที่แนวคิดนี้ให้พ่อแม่ มีสิทธิอำนาจเหนือลูกอย่างเด็ดขาด มีผลให้เด็กต้องขาดความคุ้มครองดูแลจากสังคม ในกรณีที่บกพร่องในหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่เด็ก ส่วนแนวคิด "เด็ก เป็นสมบัติของสังคม(หรือรัฐ)" เป็นแนวคิดที่ลดบทบาทการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ การที่สังคมหรือรัฐมีอำนาจเหนือเด็กมากกว่าพ่อแม่ ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันในครอบครัวระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ในขณะที่แนวคิด "เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน" จะส่งเสริมบทบาทของสังคมหรือรัฐ ในการให้ความคุ้มครองแก่สวัสดิภาพของเด็กและในขณะเดียวกัน แนวคิดนี้มิได้ลดบทบาทการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ลง และเมื่อศึกษาแนวคิดทางกฎหมายประกอบแล้ว จะเห็นว่า แนวคิด "Parens Patriae" ได้ทำให้ขอบเขตในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐเพื่อคุ้มครองเด็กตามแนวคิด "เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน" มีความชัดเจนขึ้นว่า สังคมหรือรัฐจะแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อการคุ้มครองเด็กได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ที่ดีที่สุดของเด็ก และจะแทรกแซงต่อเมื่อพ่อแม่ของเด็กนั้นบกพร่อง หรือไม่มีความสามารถ หรือไม่มีความเหมาะสมในหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก ในขณะที่แนวคิด "Police Power" จะแสดงว่า การแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐนี้ รัฐมีอำนาจที่จะกระทำได้

บทบาทของรัฐในการคุ้มครองเด็กจากการทารุณกรรมโดยบุคคลในครอบครัว

เนื่องจากรัฐเห็นว่า ตลอดระยะเวลาการเจริญเติบโตของเด็ก เด็กไม่สามารถจัดสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนหรือแม่กระทั่ง ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก สถาบันครอบครัวจึงต้องมีภาระต่างๆ ในการรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของเด็ก ความเจริญเติบโตทั้งในทางร่างกายและจิตใจ ให้การอบรมเลี้ยงดูและถ่ายทอดระเบียบแบบแผน ค่านิยม และ ปทัสถานของสังคมไปยังเด็ก รัฐจึงเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและเข้ามาปกป้องคุ้มครอง¹⁵

ในอดีตที่ผ่านมา ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับเด็กจะครอบคลุมถึงหลักที่ว่า รัฐจะต้องเคารพสิทธิของบิดามารดาที่จะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนเด็กได้โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ ซึ่งหลักนี้เป็นผลผลิต ที่ส่วนหนึ่งมาจากรากฐานความคิดทางประวัติศาสตร์ จารีตประเพณีและแนวคิด "เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่" ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยังฝังตัวอยู่ในสังคมอย่างลึกซึ้ง และอีกส่วนหนึ่งมาจากข้อสมมุติฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

ก. บิดามารดาเป็นผู้มีความเป็นผู้ใหญ่มากกว่า มีประสบการณ์และมีการตัดสินใจที่ดีกว่าเด็ก

ข. บิดามารดาจะเป็นผู้กระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่ดีที่สุดต่อเด็ก¹⁶

¹⁵ ยุกต คักดีเดชยนต์, "กฎหมายกับสังคม", เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533) หน้า 49

¹⁶ Mindy S. Rosenberg and Robert D Hunt "Child maltreatment: legal and mental health issues" in Children, mental health, and the law, ed N. dickon Reppueci Lois A. Weithorn Edward P. Mulvey and John Monahan (Beverly Hills : Sage Publications, 1984) P 83-84

อย่างไรก็ตาม ผลจากการขยายตัวเติบโตใหญ่ของแนวคิด "เด็กมีสิทธิในฐานะปัจเจกชน" ประกอบกับข้อเท็จจริงที่สะท้อนถึงความบกพร่องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดา ที่ขัดแย้งกับข้อสมมุติฐานที่ว่า บิดามารดาจะเป็นผู้กระทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ที่ดีที่สุดต่อเด็ก ได้ก่อให้เกิดความจำเป็นในการที่รัฐจะต้องผ่อนคลายความ เด็ดขาดของหลักที่รัฐจะไม่แทรกแซงสิทธิของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กลงไป รัฐจะต้องเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ที่ดีที่สุดต่อเด็ก ในกรณีที่บิดา มารดาเป็นผู้บกพร่องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเสียเอง รูปแบบและระดับ (degree) ในการแทรกแซงเข้ามาคุ้มครองเด็ก และระดับของการผ่อนคลายในข้อสมมุติฐานดังกล่าว ข้างต้นอาจมีความแตกต่างกันไปในรัฐแต่ละรัฐ แต่รัฐจะอาศัยกฎหมายและศาล มาเป็น เครื่องมือสำคัญ ในการเข้ามาคุ้มครองเด็ก

1. ในส่วนของกฎหมาย รัฐอาจมีการตรากฎหมายพิเศษขึ้นเพื่อใช้บังคับกับ กรณีที่มีการทารุณกรรมเด็กเกิดขึ้นมาโดยเฉพาะหรืออาจเพิ่มเติมมาตรการใหม่ๆ เข้ามา เช่น มาตรการกฎหมายแจ้งเหตุ เป็นต้น

ปรัชญาและเป้าหมายของกฎหมายแจ้งเหตุ คือ การค้นหากรณีที่มีการทำร้าย เด็ก ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองแก่เด็ก และให้บริการฟื้นฟูสภาพ หรือบำบัดรักษาประคับประคองครอบครัวที่กระทำต่อเด็กนั้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (Children Care and Protection Act, 1987) ของมลรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเด็ก ที่ถูกระงับการทารุณกรรม เช่น ในมาตรา 22 กำหนดให้ผู้ที่พบเห็น เด็กถูกระงับการทารุณกรรม หรือใกล้เคียงกับการถูกระงับการทารุณกรรม หรือเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ต้องรีบแจ้งเหตุไม่ว่าจะด้วยลายลักษณ์อักษรหรือวาจา ให้เจ้าหน้าที่กรมสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (Department of Youth and Community Services) ทราบโดยทันที และกำหนดให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ เช่น พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ที่ได้ตรวจหรือรับเด็กที่น่าเชื่อว่าจะถูกระงับการทารุณกรรมต้องรีบแจ้งเหตุให้อธิบดีกรมสวัสดิภาพและคุ้มครองเด็ก ทราบทันที มิฉะนั้นมีความผิดทางอาญา มี

โทษปรับไม่เกิน 1,000 เหรียญ หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่มีหน้าที่ดูแลเด็กนั้น¹⁷

2. ในส่วนของศาล รัฐอาจตรากฎหมายให้อำนาจศาลในการดำเนินการใดๆ เพื่อการคุ้มครองเด็ก โดยจัดโครงสร้างในการดำเนินกระบวนการให้เหมาะสมกับสภาพคดีทารุณกรรมเด็ก และให้อำนาจศาลในการมีคำสั่งหรือคำพิพากษาใดๆ เพื่อคุ้มครองเด็กให้ทันต่อเหตุการณ์และความจำเป็น และพยายามคุ้มครองสถาบันครอบครัวมิให้แตกแยก โดยให้เด็กและบิดามารดาผู้กระทำทารุณกรรมสามารถกลับมาอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุขด้วย ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷Children Care and Protection Act, 1987 section 22 and section 120